

Vicko Kapitanović, *Povijesna vrela i pomoćne znanosti*, Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2012., 463 str.

Generacijama studenata povijesti nezaobilazna literatura iz pomoćnih povijesnih znanosti, a gotovo i sinonim za taj predmet, knjiga je Jakova Stipišića *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi* (prvo izdanje iz 1972., a posljednje iz 1991. godine). 2012. godine u izdanju Filozofskoga fakulteta u Sveučilišta u Splitu izašao je priručnik *Povijesna vrela i pomoćne znanosti* autora prof. dr. sc. fra Vicka Kapitanovića, vanjskoga suradnika Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu. Ključna razlika ove knjige u odnosu na Stipišićevu jest što je u njoj obrađen znatno veći broj disciplina koje se mogu ubrojiti u pomoćne povijesne znanosti, čak trinaest. Jasno, time je ograničen prostor koji je autor mogao posvetiti svakoj pojedinoj disciplini pa knjiga, također i s obzirom na brojne reference na literaturu za daljnje čitanje, funkcionira prvenstveno kao pripomoć u razumijevanju povijesnih vrela, što i sam autor ističe u predgovoru.

Prva tri poglavlja (poglavlja u knjizi nisu numerirana) predstavljaju svojevrsan uvod. U prvome *Od pripovjedačke do znanstvene povijesti* (17-26) autor donosi kratak pregled ljudskoga proučavanja prošlosti od Herodota do francuske škole *Anala*. U drugome *Znanstveni pristup povijesnim vrelima* (27-34) autor objašnjava što su to povijesna vrela i kako ih povjesničari koriste te pregled najvažnijih zbirki vrela za hrvatsku povijest. U trećemu poglavlju *Razvoj pomoćnih povijesnih znanosti* (35-42) najprije je ukratko prikazan postanak pojma pomoćnih povijesnih znanosti u 18. stoljeću te njegov razvoj tijekom 19. stoljeća, a zatim slijedi pregled najvažnijih priručnika ove tematike iz pera

hrvatskih povjesničara (Antoljak, Zmajčić, Stipišić, Balta, Šanjek).

S četvrtim poglavljem *Historijska geografija i kartografija* (43-70) počinje pregled pojedinih pomoćnih povijesnih znanosti. U prvome je dijelu prikazan razvitak historijske geografije kao discipline koja proučava utjecaj elemenata geografskoga prostora na povijesna zbivanja (reljef, klima, promet, granice), a u drugome razvoj kartografije od antičkih vremena do novoga vijeka te pregled najvažnijih povijesnih atlasa koji pokrivaju hrvatski prostor.

Peto poglavlje *Genealogija ili rodoslovlje* (71-90) posvećeno je ovoj disciplini i njezinome značenju u istraživanju povijesti, pri čemu su posebno naglašena arhivska vrela za istraživanje genealogije, a objašnjene su i mogućnosti grafičkih prikaza rodoslovlja. Kao i u svim kasnijim poglavljima, na samome početku iznesena je definicija discipline obrađene u tome poglavlju i etimologija njezinoga naziva. (Ako se u različitim govornim područjima nazivi bitno razlikuju, i to je objašnjeno.)

Šesto poglavlje *Kronologija* (91-110) obrađuje ovu - i to kao jednu od temeljnih - pomoćnih povijesnih znanosti. Iscrpnno su pregledani različiti kalendari, ere i stilovi (računanje početka godine) te ostali elementi računanja vremena (indikcije, preračunavanje datuma, označavanje dana u tjednu). Tablice u kojima je grafički prikazano računanje era, počeci indikcija i stilova računanja osobito doprinose preglednosti.

Sedmo poglavlje *Paleografija* (111-176) najopsežnije je jer pokriva mnogobrojne aspekte ove znanosti: razvoj same paleografije kao discipline, podloge (odnosno materijale) i sredstva za pisanje, oblike pisama od antike preko srednjega do novoga vijeka, kratice, brojeve, iluminaciju tekstova. Osim brojnih ilustracija i grafičkih prikaza ovo po-

glavlje popraćeno je i mnogim referencama na dodatnu literaturu.

Osmo poglavlje *Kriptografija* (177-186) donosi osnovne informacije o ovoj disciplini koja se često, a tako i u hrvatskim priručnicima, ni ne ubraja u pomoćne povijesne znanosti.

U devetome poglavlju *Diplomatika* (187-210) nakon uvoda o razvoju diplomatike slijedi pregled predmeta njezinoga proučavanja: nastanak i sastavljanje privatnih i javnih isprava, dokumentiranje pravnoga čina, obilježja isprava te prepoznavanje izvornika, prijepisa i krivotvorenih isprava.

Deseto poglavlje *Sfragistika, sigilografija ili pečatoslovlje* (211-222) bavi se pečatima, pečatnjacima i načinima pečaćenja. Također je dan pregled povijesnoga razvoja discipline unutar europske i hrvatske historiografije, a autor objašnjava i razlike u značenju između pojmova *sfragistika* i *sigilografija*, koji se ipak sve više koriste kao sinonimi.

U jedanaestome poglavlju *Kodikologija* (223-234) obrađena je ova disciplina, koja se bavi fizičkim obilježjima kodeksa kao i opisivanje rukopisa u katalogima.

Dvanaesto poglavlje *Povijesna metrologija* (235-244) posvećeno je razvoju sustava mjera od antičkoga Rima do uvođenja decimalnoga sustava tijekom 19. stoljeća, s posebnim naglaskom na mjere koje su se koristile u hrvatskim zemljama.

Trinaesto poglavlje *Egdotika i filološki pristup vrelima* (245-262) predstavlja novinu ove knjige. Naime, egdotika je relativno nova znanstvena disciplina koja se razvija iz povijesti i filologije, bavi se objavljivanjem pisanih vrela, a neki ju poistovjećuju s tekstualnom kritikom. U tome kontekstu autor se osvrće i na filološki pristup pisanim tekstovima pri čemu je za povjesničare najvažnija onomastika. Na kraju su objašnjena osnovna načela sastavljanja kritičkoga aparata.

U četrnaestome poglavlju *Arhivistika* (263-276) obrađen je razvoj arhiva kao privatnih i javnih institucija te načela čuvanja, sređivanja i korištenja arhivskoga gradiva u povijesnome istraživanju.

Petnaesto poglavlje *Numizmatika* (277-298) bavi se ovom znanostu koja proučava novac. Budući da ona funkcionira kao zasebna znanstvena disciplina od 18. stoljeća, a već su se u to vrijeme i hrvatski povjesničari bavili njome (Matija Petar Katančić), uvod je nešto opsežniji. Potom slijedi pregled kovanja, izgleda i uporabe novca kroz povijest te osvrt na vrijednost novca kao povijesnoga izvora, ali i zamki na koje povjesničar pritom mora paziti.

Šesnaesto poglavlje *Heraldika ili grboslovlje* (299-320) prikazuje pojavu i razvoj grbova u srednjem i ranome novom vijeku, odnosno same heraldike koja se kao znanost razvijala praktično istovremeno sa svojim predmetom proučavanja. Tako se teorijske rasprave i grbovnici (zbirke grbova) pojavljuju već u 14. stoljeću, a ovdje su navedeni i oni najvažniji za hrvatsku povijest. Grbovi hrvatskih zemalja zasebno su obrađeni.

Sedamnaesto poglavlje *Veksilologija ili zastavoslovlje* (321-330) ukratko obrađuje općenito povijesni razvoj zastava kao simbola, a nešto opsežnije razvoj hrvatske zastave.

Opsežni prilozi (333-407) obuhvaćaju brojne primjere zemljovida, rodoslovlja, kronoloških tablica, presnimki i transkripcija dokumenata, usporednih pregleda relevantnih pisama te metroloških tablica. Na koncu još slijede popisi literature, ilustracija (kojima knjiga obiluje) i kazala (408-463). Uz ovakav opsežan aparat *Povijesna vrela i pomoćne znanosti* vrlo su praktičan priručnik, prvenstveno namijenjen studentima povijesti, ali i drugim istraživačima.

Mislav Gregl